

var rigtigere at hjælpe lidt til selv. Med Guds Hjælp, som man siger, og saa en Smule Haandkraft gaar det nok, men Haandkraften er ogsaa uundværlig. Det er netop denne Erkendelse, der igen har ført til en Reaktion mod Manchesterskolen, en Reaktion, som ført ud i sin yderste Yderlighed kræver, at Staten skal tage sig af alt muligt gennem Overtagelse af Produktionsmidlerne.

Spørgsmaalet er nu, om Ministeren staar helt paa det manchesterlige Standpunkt, saaledes som de citerede Ytringer kunde lade formode, og om Ministeren gør det i den Grad, at han ikke ser, at under det økonomiske Verdensopgør, som finder Sted for Tiden, har Staten sine Opgaver i hvert Tilfælde ved Siden af det private Initiativ, og at der kan være Anledning til at paakalde Staten ogsaa i vort Land. Hvis Ministeren for saa vidt kunde modificere det, som jeg anser for hans almindelige Opfattelse, vilde vi ogsaa kunne naa til en Forstaaelse, og saa kunde han ogsaa forlange af mig, at jeg skulde angive mit Hovedsynspunkt for, hvad jeg ønsker. Dette er ikke bundet i nogen Maade af noget som helst økonomisk Princip. Saa-danne ser jeg ganske bort fra. Jeg spørger blot: Hvordan ligger i de givne Tilfælde de konkrete Forhold? Det er dem, som er bestemmende for, hvad jeg ønsker. Det er dem, jeg først og fremmest søger at naa til Klarhed over, hvor de kommer fra, hvorledes de har lagt sig til Rette, hvor de peger hen.

Og skal vi gøre det med Henblik paa den nuværende Situation, kan man forudsætte to Muligheder, enten at man drages med ind i Krigen, eller at man forbliver udenfor, som vi alle haaber. Indvikles man i Krigen, er alt økonomisk Liv lammet, og det er ikke alene lammet, men der er skabt Forvirring i det. Krigen Rædsler kan i sig selv være store nok, men de potenseres gennem Forvirringen, og det er derfor klogt, at vi forbereder os ogsaa med denne Mulighed for Øje. Jeg beder den højtærede Minister om at tænke lidt over, hvad der præsteres i dette Øjeblik af Forberedelse fra en enkelt Stats Side, som er indviklet i Krigen, af Forberedelse, ikke alene i militære Forhold, men ogsaa i høj Grad i civile, af Forberedelse, ikke alene med Hensyn til de økonomiske Forhold, som hersker under selve Krigen, men ogsaa med Hensyn til dem, som vil komme efter Krigen. Jeg minder den højtærede Minister om den Syndflod af Redegørelser baade

om militære og civile Forhold, som ledsager alle Forretningsskrivelser, der kommer fra dette Land til neutrale Stater. Jeg minder den højtærede Minister om Aviser, der udgives i de Lande, med hvilke vedkommende Land er i Krig, i disse Landes Sprog, og om mange, mange andre Ting kunde jeg minde Ministeren, Ting, som han ganske sikkert kender, bedre maaske end jeg, men som ikke egner sig til at omtales her. Er det nu Naturen, der sørger for alt dette? Det tror jeg ikke. Det er Forudseenhed, det er Initiativ, det er Organisation, som virker mod bevidste Maal og med bevidste Midler, og jeg tillader mig at spørge den højtærede Minister, om han tror, det er ligegyldigt, om vi, hvis vi inddrages i Krigen, sidder med en Kommission, hvis udtrykkelige Maal er Produktionen, og paa hvilken der direkte er lagt den Opgave at holde denne Produktion saa vidt muligt i Gang med Hensyn til det, som nødvendigvis skal produceres af militære og civile Fornødenheder, og som i Tide kan forberede Centralisation, Magasinering og Uddeling, og som i Tide kan forberede det uhyre vigtige at anbringe alle de Mennesker, som under disse Forhold bliver ledige, og som paa en eller anden Maade skal anbringes. Jeg tror nemlig ikke, at til den Tid alle Mennesker vil, som Ministeren mener, finde hinanden. Jeg tror netop slet ikke, de vil finde hinanden. Jeg tror, de vil flyve og fare rundt imellem hverandre i den allerstørste Forvirring, just uden at de, som har Brug for hinanden, kan finde hinanden. Jeg tror, at deres Ængstelse og deres Bitterhed vil blive større endnu netop af denne Grund, og som det saa ofte gaar, de vil søge efter et eller andet Objekt, som de kan rette disse Følelser imod.

Jeg vender mig saa mod den anden Mulighed, at vi holdes udenfor Krigen. Hvis det sker, er der utvivlsomt en Masse Ting, som bliver Følgen af denne Krig, om hvilke vi intet ved og intet kan vide; men der er andre Ting, og det Ting af vital Interesse for os og Ting, som netop berører det Forhold, jeg her taler om, om hvilke vi med fuldkommen Sikkerhed kan udtale os. Vi ved sikkert, at der vil ske store Forskydninger i den europæiske Økonomi efter denne Krig. Af disse Forskydninger er der nogle, om hvilke vi kan udtale os med fuldkommen Sikkerhed. Om andre kan vi kun sige, at de er sandsynlige; men i alt Fald, de første kunde det dog være paakrævet at beskæftige sig med, og ogsaa